

ОГЛЯД РОБОТИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ В ЖОВТНІ 2024 р.

Геннадій РЯБЦЕВ,
експерт з питань енергетики Центру Разумкова

Володимир ОМЕЛЬЧЕНКО,
директор енергетичних програм Центру Разумкова (загальна редакція)

Оскільки у звітний період нестачі палива й енергії в Україні не фіксувалося, основна дискусія розгорнулася навколо перебігу очікуваного опалювального сезону. Хоча і в уряді, і в Міненерго, і в НЕК «Укренерго» регулярно повторювали, що прийдешня зима «буде складнішою, аніж попередня», а один із членів наглядової ради ПАТ «Центренерго» навіть пообіцяв повернення «графіків відключень», якщо на початку листопада «НЕК «Укренерго» не вдасться витримати баланс енергосистеми», великих проблем з постачанням палива та енергії в осінньо-зимовий період 2024-2025 рр. ніхто з високопосадовців не прогнозував. Більше того, і прем'єр, і міністр енергетики, і керівник НЕК «Укренерго» стверджували, що єдиною причиною обмеження споживання цієї зими здатні стати тільки «масовані обстріли об'єктів генерації». Як зазначалося, можливі «лише тимчасові аварійні відключення через пошкодження, але вони не будуть регулярними».

ПІДГОТОВКА ДО ОПАЛЮВАЛЬНОГО СЕЗОНУ ТА ЙОГО ПЕРЕБІГ

Упродовж звітного періоду в Україні тривала робота з підготовки до опалювального сезону. У більшості регіонів його заплановано розпочати в першій декаді листопада.

Ключовими напрямками, за якими «синхронно працювали уряд, обласні військові адміністрації та влада громад», були підготовка інфраструктури, накопичення ресурсів і створення децентралізованої генерації. При цьому Кабінет Міністрів акцентував увагу «на дев'яти прифронтових та прикордонних регіонах» — саме їхні потреби задовольнялися перш за все.

Хоча визначені урядом напрями дещо відрізнялися від «трьох векторів», установлених у серпні, він, тим не менш, звітував саме за ними.

Зокрема, повідомлено про дострокове завершення ремонтних робіт на всіх дев'яти енергоблоках АЕС і готовність мереж і систем до транспортування «зимових обсягів електроенергії». Заявлено про облаштування фізичного захисту об'єктів з урахуванням використання ворогом крилатих ракет

повітряного базування з касетними бойовими частинами, а також про формування на об'єктах передачі й розподілу розосереджених резервів найбільш уразливих компонентів. За словами керівника НЕК «Укренерго»: «Ми маємо певний запас ключового обладнання, яке забезпечує сталу й надійну роботу Об'єднаної енергосистеми України».

Відновлено роботу третини теплової генерації, встановлено 83 когенераційні установки й 239 блочно-модульних котелень сумарною потужністю 147 і 635 МВт відповідно. До кінця року мають запрацювати ще 99 когенераційних установок.

29 жовтня успішно завершено переговори НЕК «Укренерго» з ENTSO-E про збільшення з 1 грудня 2024 р. максимальної пропускної спроможності міждержавних перетинів із 1,7 до 2,1 ГВт. Із 1 березня 2025 р. граничні обмеження комерційної потужності встановлюватимуться операторами систем передачі щомісячно.

В уряді зазначили, що до опалювального сезону готові «понад 99% житлових будинків, шкіл, дитячих садочків і лікарень», а 18 тис. котелень і 4,8 тис. центральних

теплових пунктів «перебувають на стадії готовності до подачі теплоти». У свою чергу Мінсоцполітики **запевнило**, що всі **підпорядковані** йому підприємства, установи та організації «забезпечені дизельними генераторами необхідної потужності», а «низка закладів готові працювати і в умовах можливого відключення централізованого теплопостачання».

Утім, ці висновки не відповідають результатам огляду 2,4 тис. енергетичних об'єктів, проведеного Держенергонаглядом. Згідно з ним, до 24 жовтня 2024 р. перевірени суб'єкти господарювання змогли **усунути** тільки 66% виявлених у них порушень.

За **повідомленням** Міненерго, «Україна сформувала достатні резерви паливно-мастильних матеріалів для проходження осінньо-зимового періоду». **Запаси** вугілля на складах ТЕС і ТЕЦ відповідають максимально можливому рівню (3,1 млн т). **Запаси** газу в підземних сховищах становлять 8,2 млрд куб. м (+0,6 млрд куб. м порівняно з вереснем; без урахування 4,7 млрд куб. м газу «довготривалого зберігання» і 0,6 млрд куб. м газу, що належить нерезидентам).

У НАК «Нафтогаз України» **зазначили**, що «газ залишається чи не єдиним надійним джерелом енергії в умовах війни», тому «тарифи на паливо не зміняться, опалювальний сезон розпочнеться вчасно». На підтвердження цього ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз Трейдинг» **прозвітувала** про укладення контрактів із 407 теплокомуненерго, 737 об'єднаннями співвласників багатоквартирних будинків, 4 703 бюджетними організаціями та 581 релігійною установою.

Але, попри оптимістичні заяви, в уряді визнають, що потреби житлово-комунальних підприємств у когенераційних установках **задоволені** лише наполовину, а запустити до кінця року 1 ГВт нової газопоршневої й газотурбінної потужності не вдасться. Про це свідчить, зокрема, **видача** НЕК «Укренерго» «за останні 3-4 місяці» технічних умов на приєднання до мережі лише 1,3 ГВт потужності «на все — починаючи з біогазу і закінчуючи відносно невеликими об'єктами вітрової енергетики». За **словами** керівника НЕК «Укренерго»: «Обладнання на цей один

гігават надійшло, але ми не встигнемо його інсталювати і запустити в мережу».

Результати, далекі від очікуваних, продемонстрували й аукціони, проведені НЕК «Укренерго» відповідно до **постанови** НКРЕКП. Фінансове забезпечення на рахунки ескроу внесли лише 33 із 48 компаній-переможниць. Тобто через рік в енергетичній системі України з'являться лише 99 МВт **резервів** підтримки частоти (що відповідає потребі), 68 МВт **резервів** на послуги завантаження і 210 МВт — на послуги завантаження й завантаження-розвантаження в кожній годині (12 і 50% **потреб**). Не виключено, що така поведінка переможців торгів спричинена зростанням ризиків після **звільнення** керівника НЕК «Укренерго» й відставки двох незалежних членів наглядової ради компанії. З цієї ж причини третій аукціон, що мав відбутися в жовтні, **перенесено** на 24 грудня 2024 р.

Занепокоєння надмірним впливом держави на процеси корпоративного управління знайшло відображення в **листі** Секретаріату Енергетичного Співтовариства про можливість перезапуску сертифікації НЕК «Укренерго» в разі невиконання вимог щодо відокремлення (анбандлінгу). НКРЕКП була змушена **виправдовуватися**, запевнивши Секретаріат, що всі відповідні процедури відбудуться «у встановлені строки та у визначеному порядку».

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ БАЛАНС

У жовтні Об'єднана енергетична система України працювала достатньо стабільно. Графіки погодинних вимкнень не застосовувалися, тоді як аварійні запроваджувалися тільки на час ліквідації наслідків дронівих атак, що відбулися вночі 3, 16, 19 і 28 жовтня. Невеликий, проте наявний в окремі денні й вечірні години дефіцит енергії компенсувався постачаннями п'яти держав-сусідів. Аварійна допомога європейських операторів залучалася сім разів, а пропускна спроможність міждержавних перетинів використовувалася не більше, аніж на чверть (16 жовтня — 9,2 ГВт год).

Балансу в системі вдалося досягти завдяки **виведенню** на плановий режим роботи останнього з дев'яти відремонтованих у

міжсезоння енергоблоків АЕС, запуску 0,6 ГВт розподіленої генерації й відновленню третини теплової потужності, пошкодженої російськими атаками.

Упродовж звітнього періоду базову потужність Об'єднаної енергосистеми України забезпечували 9 блоків АЕС, що загалом генерували до 7,1 ГВт енергії. Джерелом маневрової потужності були 6-8 енергоблоків ТЕС і ТЕЦ, а також ГЕС і ГАЕС, які спільно виробляли близько 3,8 ГВт електричної енергії.

Генерація на підприємствах ПрАТ «Укргідроенерго» у жовтні зросла, але не перевищувала 0,7 ГВт. Рівень водосховищ Дніпра та Дністра відповідав рішенням Міжвідомчої комісії при Державному агентстві водних ресурсів України по встановленню режимів роботи водосховищ.

При цьому погіршення погодних умов продовжує зменшувати ефективність роботи СЕС. Через це потужність генерації на станціях, що використовують відновлювані джерела, скоротилася до 0,7-0,9 ГВт.

У цілому, після **дострокового** запуску дев'ятого енергоблоку АЕС, обсяги генерації в Україні зросли до 11-12 ГВт щогодини (у 2021 р. вони становили до 18 ГВт). На АЕС припадало 60% генерації, станції на ТЕС – 17, ТЕЦ – 9, ГЕС і ВДЕ – по 7%.

Із жовтня Міненерго припинило публікацію даних про надання та одержання аварійної допомоги. Проте цю інформацію можна безперешкодно **отримати** на сайті польського оператора системи передачі. Згідно з нею, впродовж звітнього періоду PSE сім разів надавав і п'ять разів отримував допомогу НЕК «Укренерго». Нестача енергії спостерігалася в окремі денні й вечірні години й була порівнюваною з обсягами годинного експорту у відповідні дні.

У минулому місяці було відновлено комерційний **експорт**. Переважно вдень і вночі до Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та Молдови надходило до 0,3 ГВт української енергії щогодини. Натомість удень і ввечері вітчизняні споживачі **імпортували** з цих держав 0,4-1,4 ГВт щогодини.

Через бойові дії та технічні причини знеструмленими в Україні були в середньому

540 населених пунктів (-20 порівняно з попереднім місяцем), додатково, через погодні умови – до 70 (7 жовтня). Кількість сіл і селищ, які з різних причин перебували без енергопостачання, скоротилася вперше з травня нинішнього року (у квітні їх було до 400). При цьому близько 280 населених пунктів були знеструмленими в жовтні впродовж двох і більше діб.

Нестачі природного газу не спостерігалось. Його споживання в жовтні, завдяки зростанню кількості генеруючих установок та увімкненню частини систем централізованого опалення, виявилось на 5% більшим порівняно з аналогічним періодом минулого року, але на третину меншим порівняно з жовтнем 2021 р.

Місячний видобуток **перевищив** минулорічний рівень на 2%. У НАК «Нафтогаз України» **планують** довести річний показник до 15 млрд куб. м і **стверджують**, що з початку року компанії Групи Нафтогаз видобули «понад 11 млрд куб. м товарного газу» (на 7% більше, аніж за аналогічний період 2023 р.)

Оскільки в жовтні закачування газу в підземні сховища скоротилося з 25 до 5 млн куб. м на добу, нинішній рівень запасів у них є нижчим на 20%, аніж у минулому році, і меншим, аніж у 2015-2018 рр., на 22% (з урахуванням газу, що належить нерезидентам).

На думку керівника Групи Нафтогаз, «темпи накопичення газу дають нам змогу оптимістично **прогнозувати** виконання плану, а саме 13,2 млрд куб. м до 1 листопада». Щоб вийти на цей показник, у першій половині жовтня українські компанії імпортували в середньому 11 млн куб. м газу на добу. Втім, наприкінці місяця закачування припинилося, тоді як 15 жовтня 2024 р. прем'єр-міністр **зачав**, що «наразі маємо у сховищах понад 12,2 млрд куб. м блакитного палива». Схоже, згадані Групою Нафтогаз 13,2 млрд вдасться забезпечити лише з урахуванням «резервного запасу газу на митному складі».

Газотранспортна система України функціонувала в нормальному режимі. Номінації замовників послуг зберігання й бронювання потужності виконувалися в повному обсязі.

Щодобовий комерційний експорт газу, що зберігається нерезидентами в режимі «митного складу», здійснювався в обсягах

до 2 млн куб. м. У режимі «шорт-хол» на вихід з української ГТС транспортувалося в середньому 3 млн куб. м на добу (ГВС «Дроздовичі»). Операції здійснювали переважно в перших числах місяця.

З метою кращого використання можливостей газових сховищ Україна й Угорщина досягли домовленості про збереження в першому кварталі 2025 р. збільшеної експортної потужності (10 млн куб. м на добу).

Нафтопродуктів на внутрішньому ринку було достатньо для задоволення попиту, який, попри осінню пору, залишався на високому рівні завдяки активності аграріїв, великій кількості автомобільних перевезень і використанню резервних джерел живлення.

ФІНАНСОВИЙ СТАН ГАЛУЗИ

У жовтні ДП «Гарантований покупець» не надав інформації про рівні заборгованостей споживачів перед виробниками й поставальниками універсальних послуг. Поки не зрозуміло, чи є відсутність інформації звичайною затримкою, чи її публікація буде припинена зовсім, як це відбулося впродовж літа-осені з іншими відкритими даними. Втім, за неофіційною інформацією, обидві заборгованості відновили своє зростання та оцінюються в 16 і 14 млрд грн відповідно.

Із початком опалювального сезону неодмінно почнуть зростати й борги теплокомуненерго за спожитий газ, які зараз перевищують 65 млрд грн.

Знову збільшилася заборгованість НЕК «Укренаерго» перед «зеленою» генерацією. Тепер мова йде про 29 млрд грн (хоча попереднє керівництво оператора планувало повністю погасити борги до кінця року). При цьому учасники ринку електричної енергії винні операторові приблизно таку ж суму за отримання послуг із передачі й диспетчеризації.

У жовтні в Господарському суді міста Києва відкрито провадження за позовом ДП «Гарантований покупець» до НЕК «Укренаерго» про стягнення 6,5 млрд грн боргу. На думку позивача, НЕК «Укренаерго» не сплатило за послуги із забезпечення збільшення частки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел

за вересень-листопад 2022 р., березень-червень і жовтень-листопад 2023 р.

Водночас Північний апеляційний господарський суд залишив без руху апеляційну скаргу НЕК «Укренаерго» на рішення Господарського суду міста Києва від 16 вересня 2024 р. та ухвалу Господарського суду міста Києва від 7 жовтня 2024 р. у справі № 910/4069/23 за первісним позовом ДП «Гарантований покупець» про стягнення з компанії 580 млн грн боргу й відсотків за ним.

Триває накопичення боргів на балансуєчому ринку, які щомісяця зростають на 0,7-0,8 млрд грн. Цю проблему можна вирішити, забезпечивши платоспроможність усіх учасників енергетичного ринку – від виробника й поставальника до кінцевого споживача. Втім, далі регулярних доручень РНБО Кабінетові Міністрів справа не просувається. Уряд із невідомих причин затримує скорочення кількості захищених споживачів, серед яких підприємства критичної інфраструктури складають лише третину. Остання новина, що стосується відповідної постанови, датована 22 липня: у цей день її проєкт надійшов до Державної регуляторної служби.

ТРАНЗИТ

У звітному періоді ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» забезпечував щоденний транзит 9-10 млн куб. м газу з Угорщини до Молдови та Словаччини, а також транспортував 41-46 млн куб. м російського ресурсу (37-41% обсягів, передбачених контрактом з АТ «Газпром»). Близько 88% газу прямувало до Словаччини, 12% – на АТ «Молдавська ДРЕС» у т. о. Придністров'ї. Транспортування здійснювалося через ГВС «Суджа».

Хоча, за словами Президента, після 31 грудня 2024 р. «договір із росією ніхто продовжувати не буде», Словаччина планує переконати Україну не припиняти транзит газу в 2025 р. Ця позиція не змінилася навіть після зустрічі голів урядів обох держав, на якій Прем'єр-міністр України підтвердив слова Президента.

АТ «Укртранснафта» транспортувала до 30 тис. т російської нафти на добу для НПЗ Словаччини та Угорщини (управляються приватною угорською компанією MOL Plc.)

Транзит здійснювався південною гілкою МТ «Дружба» (до НПС Феньєслітке та Будковце).

Із 9 вересня 2024 р. усю нафту, що транспортується за цим маршрутом, MOL Plc. купує на білорусько-українському кордоні.

ЦІНОВА СИТУАЦІЯ

Ціновий **індекс** електричної енергії базового навантаження (BASE) на ринку «на добу наперед» (РДН) у жовтні становив 5 249, на піку (PEAK) – 5 403 грн/МВт год (-3,0 і +5,1% порівняно з вереснем). Такі зміни відображають поступову стабілізацію постачання енергії впродовж доби, а також скорочення її пропонувань надвечір через сезонне зменшення сонячної активності. При цьому позапікове (OFFPEAK) навантаження подешевшало до 5 711 грн/МВт год (-10,3%).

Середньозважена **ціна** на внутрішньодобовому ринку (ВДР) становила 5 556, на РДН ОЕС України – 5 660 грн/МВт год (-9,1 і -0,1% порівняно з вереснем).

У жовтні АТ «Оператор ринку» **реалізував** 67 757 гарантій походження, що еквівалентно 67,8 ГВт год енергії, виробленої з відновлюваних джерел, за 13 грн/МВт год. Відповідний інструмент було запроваджено згідно із **законом** про «зелену» трансформацію енергетичної системи й відповідною **постановою** уряду. Електронні торги, **ініційовані** ПрАТ «Укргідроенерго», відбулися з використанням розробленого оператором **програмного забезпечення**.

Водночас ТОВ «Українська енергетична біржа» **відкрило** власну секцію з купівлі-продажу таких гарантій. Торги відбуватимуться у формі одностороннього зустрічного аукціону з використанням Біржової електронної торгової системи (версія Electric Power). Гарантії походження формуватимуться на фактичний обсяг енергії, відпущеної в мережу або виробленої й використаної для власного споживання (на підставі даних комерційного обліку).

Середньозважена **ціна** листопадового ресурсу природного газу за результатами електронних торгів на Українській енергетичній біржі в жовтні знову зросла (до 15 032 грн/тис. куб. м; +4,7% порівняно з вереснем).

Початок опалювального сезону, безумовно, підтримає висхідний тренд щонайменше до кінця року.

Вартість природного газу на TTF, приведена до вітчизняного кордону, стрибнувши в третій декаді жовтня з 25 340 до 28 030 грн/тис. куб. м, за чотири останні дні місяця **відкотилася** на 26 505 грн/тис. куб. м (+7,5% порівняно з 30 вересня 2024 р.; із ПДВ). Такі тенденції свідчать про завершення сезону закачування газу у сховища та початок його відбору.

Тарифи ТОВ ГК «Нафтогаз України» на газ для непобутових споживачів із 1 січня 2024 р. зросли до 18 200 грн/тис. куб. м, тоді як у жовтні вони становили 18 000 грн (із ПДВ). **Ціни** для **домогосподарств і теплокомуненерго** до 30 квітня 2025 р. зафіксовані на рівні 7960 грн/тис. куб. м.

Попри початок опалювального сезону на півночі Європи й рекордні **запаси** газу (+6% від середнього за п'ять останніх років), щонайменше п'ять держав-членів ЄС продовжували поповнювати свої сховища. Завдяки цьому, до кінця жовтня в них накопичилося 103,1 млрд куб. м палива (+1,7% за місяць), що відповідало заповненню на 95,2%. Утім, хоч планові ремонти норвезької газової інфраструктури й завершуються, сезон закачування газу також добігає кінця. До того ж спотові **ціни** на нього на хабі TTF зросли на 10-15 % порівняно з вересневими (до \$450-490/тис. куб. м).

Котирування ф'ючерсів на енергетичне вугілля Coal (API2) CIF ARA (ARGUS-McCloskey) в жовтні зросли на 3-5% і перебували в межах \$116-122/т. Пік тому вони становили \$123/т. Попри вищі цінові індикатори, запаси вугілля на складах терміналів ARA (Амстердам - Роттердам - Антверпен) зросли до 3,9 млн т (+2,6% порівняно з вересневими; -40% порівняно із середньорічною нормою).

Попри зростання **котирувань** ф'ючерсів на нафту Brent на початку жовтня до \$80,4/бар., яке було спричинене побоюваннями про можливі проблеми з транспортуванням сировини через Ормузьку протоку, в кінці місяця статус-кво було відновлено (31 жовтня 2024 р. – \$72,5/бар.) Тому усереднені жовтневі котирування виявилися вище вересневих лише на 2,3% (\$72,9 порівняно з \$74,6/бар.)

З огляду на менше, ніж прогнозувалося, споживання нафти, зростання котирувань до кінця року є малоімовірним. Це припущення підтверджують Goldman Sachs і Morgan Stanley. Очікується, що пропонування сировини у 2024 р. становитиме 103,1 млн бар. на добу, тоді як попит зросте до 103,0 млн бар. За збереження чинних тенденцій, перевиробництво нафти у 2025 р. може сягнути 1,2 млн бар. на добу. Як наслідок, ціни на ф'ючерси із ближніми термінами постачання є нижчими, ніж котирування більш віддалених позицій уже другий квартал поспіль. У цілому, з початку 2024 р., згідно з торгами за контрактом на різницю цін (CFD), котирування Brent **знизилися** на 6,0%.

Вартість автомобільного бензину й дизельного палива в Україні помітно зменшилася. Профіцит, що виник на початку осені, зниження гуртових цін на кордоні й невелике, але **укріплення** гривні на міжбанківському ринку (+2,2% відносно євро) таки переважили ефект від **підвищення** ставок акцизного податку на ці види нафтопродуктів (на 14 і 27%, відповідно). Тому 31 жовтня 2024 індикативні **ціни** на бензин А-95Євро5 і ДП-Л Євро5 становили 58,66 і 51,95 грн/л (відповідно, -2,6 і -1,6% за місяць).

Водночас тривало зростання індикативної **ціни** на скраплений нафтовий газ, ставка акцизного податку для якого була піднята одразу на 185%. У жовтні пропан-бутан автомобільний подорожчав до 34,85 грн/л (+6% порівняно з попереднім місяцем і +24% порівняно з серпнем). На відміну від інших видів нафтопродуктів, його пропонування скоротилося через початок опалювального сезону в Польщі та державах Балтії, що, з урахуванням вищого акцизу та прийняття 15 жовтня 2024 р. **закону** про особливості оподаткування в період дії воєнного стану, здатне підняти роздрібні ціни до 37-38 грн/л. Це зробить установаження газобалонного обладнання на транспортні засоби недоцільним.

ЗМІНИ В НОРМАТИВНІЙ БАЗІ

Президент України підписав **Закон** від 8 жовтня 2024 р. № 3991-ІХ, який закладає правові основи для низьковуглецевого розвитку, досягнення кліматичної нейтральності, адаптації до змін клімату й виконання міжнародних зобов'язань України у відповідній сфері.

Верховна Рада України ухвалила:

- ✓ **Законопроект** № 11416-д від 30 серпня 2024 р. про особливості оподаткування в період дії воєнного стану, яким, зокрема, передбачені щомісячні авансові внески з податку на прибуток автотранспортних станцій у розмірі 30-80 тис. грн залежно від асортименту пропонованих на них товарів;
- ✓ **Законопроект** № 12038-1 від 2 жовтня 2024 р. про тимчасове, до набуття Україною членства в ЄС, але не довше ніж до 1 січня 2030 р., визначення податкових зобов'язань з акцизного податку для виробників біоетанолу з урахуванням максимальної продуктивності відповідного обладнання.

Кабінет Міністрів України:

- ✓ **рекомендував** Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку до 26 жовтня 2024 р. «опрацювати питання» забезпечення можливості управління корпоративними правами держави у статутному капіталі ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» публічним акціонерним товариством «Укрнафта». Втім, щонайменше до 3 листопада 2024 р. рішення з цього питання НКЦПФР не ухвалювала;
- ✓ **затвердив** порядок відбору проектів у сферах альтернативних видів палива, енергоефективності й енергозбереження, що фінансуватимуться за Рамковою угодою між урядом України та урядом Королівства Данія. Відбір, з урахуванням рентабельності та строку окупності проектів, ефективності використання енергії, соціально-економічних результатів, які планується досягти, здійснюватиме Держенергоефективності;
- ✓ **установив** порядок надання фінансової допомоги пільговим категоріям населення на придбання твердого пального побутового палива в опалювальний сезон;
- ✓ **повідомив** про спрямування додаткових €86 млн в межах позики від Європейського інвестиційного банку «на зведення систем захисту навколо енергетичних об'єктів»;

- ✓ **визначив** перелік енергетичного обладнання та інших товарів, що звільняються від сплати податку на додану вартість і ввізного мита в разі їхнього ввезення на митну територію України в рамках угод, фінансування за якими здійснюється Секретаріатом Енергетичного Співтовариства. При цьому, окрім трансформаторів, акумуляторів, гідравлічних і газових турбін, теплових насосів, парових котлів, запчастин і витратних матеріалів, у переліку чомусь наявні автомобільний бензин і дизельне паливо (УКТ ЗЕД 2710), хоча відсутній скраплений нафтовий газ (УКТ ЗЕД 2711), який має **надійти** для задоволення потреб побутових споживачів Донецької, Сумської, Харківської й Херсонської обл.

НКРЕКП:

- ✓ **спростила** на період дії воєнного стану процедуру приєднання до системи передачі плавучих газопоршневих і газотурбінних електростанцій;
- ✓ **скасувала** перший регуляторний період тривалістю 4 роки, застосований раніше під час встановлення тарифів на послуги з розподілу електричної енергії;
- ✓ **зобов'язала** учасників енергетичних ринків розробити й затвердити паспорти безпеки об'єктів критичної інфраструктури;
- ✓ **запровадила** перехідний період у встановленні обґрунтованих ліцензіатом **тарифів** на транспортування нафти й нафтопродуктів магістральними трубопроводами;
- ✓ **уніфікувала** підхід до розрахунку штрафів та уникнення їхнього неправильного тлумачення, зокрема в частині визначення початкового розміру штрафу та його коригування з урахуванням пом'якшуючих та/чи обтяжуючих обставин. Пом'якшуючими обставинами були **визначені**, зокрема, добровільне відшкодування (-30%), дії з усунення зловживання до його виявлення (-20%), самостійне повідомлення про вчинене зловживання (-20%);
- ✓ **створила** нормативні передумови для забезпечення доступності й неперервності роботи сервісу «Особистий кабінет замовника» на ринку послуг з приєднання електроустановок;
- ✓ **визначила** особливі правила розрахунку тарифів на виробництво теплової енергії для ліцензіатів, які використовують когенераційні установки потужністю до 5 МВт (4,3 Гкал/год). Тарифи визначатимуть на основі витрат на паливо, його транспортування й придбану енергію. Встановлено також механізм коригування тарифів та їхнього усереднення для домогосподарств і бюджетних установ. Раніше **планувалося**, що ліцензування діяльності з виробництва теплової енергії, якщо когенераційні установки мають потужність до 5 МВт (4,3 Гкал/год) і використовуються як резервне джерело для об'єктів критичної інфраструктури, буде скасовано.

ПРОЕКТИ ТА НАМІРИ

У Верховній Раді України:

- ✓ готують до другого читання **Законопроект** № 11301-д від 18 липня 2024 р., спрямований на покращення платіжної дисципліни на ринку електричної енергії шляхом відкриття його учасниками поточних рахунків зі спеціальним режимом використання, запровадження відповідного алгоритму розподілу коштів з таких рахунків і посилення відповідальності за несанкціонований відбір електричної енергії;
- ✓ зареєстровано **Законопроект** № 12087 від 2 жовтня 2024 р., спрямований на інтеграцію ринків електричної енергії України та ЄС. Документ передбачає імплементацію положень *acquis* Енергетичного Співтовариства, зокрема обов'язковість рішень Агентства зі співробітництва європейських регуляторів (ACER) для НКРЕКП та учасників ринку, врегульовує питання об'єднання ринків електроенергії (*market coupling*), міждержавного балансування, планування готовності до ризиків, забезпечення потужності, захисту споживачів й запобігання перехресному субсидюванню. При цьому НКЦПФР 30 жовтня 2024 р. затвердила довідку, в якій **не підтримала** ухвалення зазначеного законопроекту.

Кабінет Міністрів України **схвалив** проєкт Меморандуму про взаєморозуміння між урядом України та урядом Сполучених Штатів Америки щодо співробітництва з метою посилення ланцюгів постачання у секторі критичних мінеральних ресурсів для енергетики, національної безпеки та економічного розвитку.

НКРЕКП оприлюднила проєкти:

- ✓ **постанови**, що передбачає функціонування в структурі операторів системи розподілу й постачальників електричної енергії Центрів розгляду скарг, де здійснюватиметься прийом споживачів, реєстрація та збереження їхніх скарг і додатків до них;
- ✓ **постанови**, що доповнює **Кодекс** газорозподільних систем технічними умовами приєднання виробників біометану та інших газів з альтернативних джерел.

ДП «Гарантований покупець» **повідомило** про проведення 14 листопада 2024 р. другого пілотного аукціону з розподілу додаткової **квоти** підтримки на будівництво 11 МВт нової потужності «для інших видів альтернативних джерел» (крім енергії сонячного випромінювання, енергії вітру, доменного та коксівного газів, із використанням гідроенергії – вироблену лише мікро-, міні- й малими гідроелектростанціями).

ПАТ «НЕК «Укренерго» **оголосило** про проведення конкурсного відбору на посади трьох незалежних членів наглядової ради. Усі призначення планується здійснити до 9 грудня 2024 р.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

У Дубровницькій декларації, **ухваленій** за результатами третього Саміту «Україна – Південно-Східна Європа», його учасники:

- ✓ наголосили на критичній важливості гарантування енергетичної безпеки України, особливо з огляду на наближення зими;
- ✓ погодилися посилити співпрацю, «включно з подальшим активним залученням приватного сектору», щоб забезпечити Україну обладнанням і фінансуванням, необхідними для пом'якшення негативних наслідків «систематичних і навмисних» російських атак на

українські електростанції й енергетичну інфраструктуру;

- ✓ підкреслили необхідність створення ефективних електричних інтерконекторів, а також кращої координації та планування на регіональному рівні;
- ✓ закликали до повернення під повний суверенний контроль України Запорізької АЕС, що «має працювати безпечно й надійно відповідно до семи основоположних принципів та п'яти конкретних принципів МАГАТЕ, а також під її наглядом».

Укладено Угоду про довгострокове співробітництво та підтримку між Україною та Республікою Хорватія, якою, зокрема, передбачено надання технічної й фінансової допомоги Україні для відновлення та зміцнення її енергетичної інфраструктури.

Радою директорів Міжнародного валютного фонду **схвалено** п'ятий перегляд програми «Механізм розширеного фінансування» (Extended Fund Facility, EFF), що передбачає надання Україні негайного доступу до фінансування обсягом \$1,1 млрд для підтримки державного бюджету. Умовами надання наступного траншу визначені, зокрема, завершення до 31 грудня 2024 р. формування наглядової ради НЕК «Укренерго» з більшістю незалежних членів і скасування державної реєстрації нормативно-правових актів НКРЕКП. До кінця року уряд має також пояснити кредиторам причини виникнення та зростання заборгованості в теплокомуненерго.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ Й РЕКОМЕНДАЦІЇ

Заяви високопосадовців про те, що обмеження споживання електричної й теплової енергії в осінньо-зимовий період 2024-2025 рр. можуть бути застосовані лише як наслідок «масованих обстрілів об'єктів генерації» і тільки «в критичні дні», здатні сформувати в громадян України хибне уявлення, що всі проблеми в енергетиці успішно вирішені. Таке бачення немов би підтверджують відсутність стабілізаційних вимкнень електричної енергії з 12 вересня 2024 р., а також доповіді урядовців про акумуляовані у Фонді підтримки енергетики України понад €700 млн, десятки тисяч установлених в регіонах бензинових та дизельних генераторів, когенераційних установок, блочно-модульних котелень і фотоелектричних панелей.

Утім, опитані Європейською Бізнес Асоціацією 83 керівники й топ-менеджери членських компаній, хоча й оцінили свою готовність до зими в 3,84 з 5 балів, проте підтримці держави в цьому контексті поставили «двійку». До того ж передані Україні та/чи придбані нові енергетичні установки ще не запуснені, потреби в когенераційних установках задоволені лише наполовину, а мала та/чи негарантована потужність обладнання маскується його великою кількістю (16 500 генераторів, 120 000 акумуляторів) та/чи замовчуваними термінами початку експлуатації (2025 р.)

З огляду на це, ігнорування наявних проблем, супроводжуване звинуваченнями енергетиків у «просуванні російських наративів», вбачається надзвичайно небезпечним.

З незрозумілих причин уряд продовжує вводити в оману громадян, бюджетні й комунальні установи й організації, переконуючи тих у високій ефективності експлуатації фотоелектричних панелей в осінньо-зимовий період та/чи в регіонах із низькою інтенсивністю сонячного випромінювання. Перебільшується доступність обмежених за обсягами фінансування урядових програм безвідсоткового кредитування, а також програми «Доступні кредити 5-7-9» для ОСББ і ЖБК на купівлю обладнання для генерації з альтернативних джерел і пристроїв збереження енергії.

Нове керівництво НЕК «Укренерго» вважає найгіршим сценарієм «продовження масованих обстрілів інфраструктури передавальної мережі, об'єктів генерації і т. д.». Згідно з ним, «можемо мати обмеження потужності електричної енергії в... холодні дні величиною до двох черг за графіками погодинних відключень... тобто до восьми годин. Це якщо ми говоримо про те, що ми функціонуємо, як є».

Якщо «як є», то за умови одночасної роботи всіх дев'яти енергоблоків АЕС, використання максимальної спроможності міждержавних перетинів (2,1 ГВт), відновлення 3 із 9 ГВт встановленої потужності великих ТЕС і ГЕС та встановлення до 2 ГВт нових енергетичних установок, зокрема газотурбінних і когенераційних, небаланс між генерацією та споживанням за температури нижче -5°C становитиме від 3 до 5 ГВт навіть без втручання з боку держави-агресора.

До того ж Україна поки не має згаданих вище 2 ГВт нової встановленої потужності. Адже за інформацією того ж НЕК «Укренерго», «за останні 3-4 місяці» компанія видала на приєднання до мережі лише 1,3 ГВт потужності «на все – починаючи з біогазу і закінчуючи відносно невеликими об'єктами вітрової енергетики». Що ж до газопоршневих і газотурбінних установок, то «обладнання на цей один гігават надійшло, але ми не встигнемо його інсталювати й запустити в мережу».

На цьому фоні два інших, «оптимістичніших» сценарії проходження зими, за яких «суттєвих системних обмежень» не передбачається, виглядають ще більш сумнівно. Адже прогнозований дефіцит у «120-150 МВт при базовому споживанні в енергосистемі в 16,5 ГВт» можливий, тільки якщо середня температура повітря не падатиме нижче -5°C , пропускну спроможність міждержавних перетинів використовуватиметься більше, аніж на три чверті (>37 ГВт год), а імпортована енергія розподілятиметься в т. ч. на Лівобережжя.

До того ж жовтневий баланс (за середньої температури повітря, вищої за $+8^{\circ}\text{C}$) вдавалося підтримувати лише завдяки імпорту в обсязі до 9,2 ГВт год на добу, а початкові умови, у яких перебувають мережі й системи в західних і прифронтових регіонах України, суттєво різняться. Тому навряд чи можна гарантувати відсутність «суттєвих системних обмежень» упродовж усієї зими споживачам Харківської, Донецької, Херсонської, Запорізької, Миколаївської обл., а також агломерацій Харкова, Дніпра й Одеси.

Безумовно, під час дії воєнного стану в Україні має бути закритий доступ до чутливої інформації щодо об'єктів критичної інфраструктури, зокрема «місцезнаходження, стану та режимів роботи енергетичного обладнання..., обсягів видобутку, споживання, зберігання, відвантаження ресурсів..., відомостей про місця запланованих ремонтних і відновлювальних робіт та процесу проведення таких робіт у реальному часі..., кількості та якості поставленого, наявного обладнання та технічної спроможності підприємств». Але це не означає, що громадяни й суб'єкти господарювання в кожному з регіонів України не повинні бути належним чином проінформовані про реальні ризики проходження опалювального сезону та можливі дії із забезпечення енергетичної автономності та раціонального споживання енергії.